

**EEN RELIGIEUS INSTITUUT IN FASE VAN VOLTOOIING/AFRONDING
RICHTLIJNEN EN ONDERSTEUNING VANUIT HET VICARIAAT VOOR HET GODGEWIJDE LEVEN
BETREFFENDE HET ALGEMEEN BESTUUR VAN EEN CONGREGATIE
(3 JUNI 2024)**

Gezien de situatie waarin verschillende congregaties van het bisdom Brugge nu en in de nabije toekomst verkeren, willen we samen, binnen een raamkader, zoeken hoe het goede van de religieuze congregatie geborgen wordt en waardoor congregaties en hun leden zich beschermd mogen voelen in een fase van voltooiing/afronding. Deze richtlijnen vormen een aanvulling op reeds genomen beslissingen, waaronder de oprichting van Camino Brugge VZW en bestaande afspraken met concrete congregaties. Dit document wil moeilijke thema's betreffende het bestuur van diocesane congregaties bespreekbaar maken tussen de religieuzen van een congregatie, de overste en haar raad en in het bijzonder het gesprek met de eigen bisschoppelijk visitator faciliteren. Voor elke congregatie afzonderlijk worden beslissingen genomen rekening houdend met de specifieke context en mogelijkheden in respect voor de eigenheid van elke congregatie. Daarbij is het aan te raden om niet te wachten tot het niet meer lukt in de eigen congregatie, maar tijdig het gesprek aan te gaan en via de bisschoppelijk visitator ondersteuning te vragen aan het vicariaat voor het Godgewijd leven opdat noch de congregatie noch de zusters gebukt zouden gaan onder de lasten van het bestuur van de congregatie.

Hierna volgen de algemene richtlijnen als handvaten ter ondersteuning van het algemeen bestuur van een congregatie.

1. Algemene elementen

- Dit document gaat over vrouwelijke religieuze instituten¹ van diocesaan recht van het bisdom Brugge (ook als ze een buitenlandse regio hebben en dus “internationaal” zijn) en over rechtens zelfstandige kloosters volgens can. 615². Dit document gaat dus niet over de volgende religieuze instituten met een huis in het bisdom Brugge:
 - Religieuze instituten van diocesaan recht van een ander bisdom
 - Religieuze instituten van pontificaal recht
 - Monialen in een associatie, federatie... met aan het hoofd een Presidente
- De autonomie van religieuze instituten is van groot belang (can. 586) maar, in samenspraak met de gedelegeerde voor het Godgewijd leven, kan en moet de bisschop ingrijpen wanneer dit nodig is (cann. 594 en 595 §2). Dit wordt ook duidelijk in de bestuursautonomie die een religieus instituut geniet³.
 - De algemene, kerkjuridische regel is dat alleen eigen leden geldig kunnen deelnemen aan het bestuur van een religieus instituut (cann. 623, 627, 631 en 636)
 - De bisschop kan hiervan dispenser en bestuursleden van een religieus instituut benoemen (ook niet-leden van het religieus instituut): er moet dan een officieel aanstellingsdecreet zijn om een persoon bestuursmacht⁴ te geven in een religieus instituut

¹ We gebruiken in dit document de algemene, kerkjuridische term “religieus instituut” (can. 573 §2) wat gelijk staat met wat in de volksmond “religieuze congregatie” of “congregatie” wordt genoemd.

² Art. 9 §1 van “Vultum Dei quaerere” (29 juni 2016) heeft beslist dat alle zelfstandige kloosters van monialen lid moeten zijn van een federatie. Men kan enkel via de Apostolische Stoel een uitdrukkelijke uitzondering krijgen op deze regel.

³ Cf. cann. 586, 594, 628 §2, 2°, 637, 638 §4...

⁴ Het gaat hierbij dus over gedelegeerde macht, waarbij de persoon niet buiten de grenzen van die gedelegeerde macht kan optreden.

- Stabiliteit en continuïteit in het religieus instituut
 - Verkiezingen
 - Zo lang het religieus instituut in staat is een kieskapittel (verkiezingen) te houden, is het raadzaam dit ook te doen.
 - Een religieus instituut probeert zo lang mogelijk een algemeen overste uit de eigen leden van het instituut te kiezen of een eenmaal gekozen overste te herbevestigen voor een nieuw mandaat (indien nodig via postulatie)
 - Een religieus instituut probeert zo lang mogelijk raadszusters te kiezen of eenmaal gekozen raadszusters te herbevestigen voor een nieuwe mandaatperiode
 - Belangrijk:
 - “Zo lang mogelijk” de autonomie behouden door o.a. verkiezingen betekent niet dat men koste wat het koste verder doet of zusters forceert om taken op zich te nemen. Het betekent dat men samen met de bisschoppelijk visitator de afweging maakt of de situatie nog van dien aard is dat men op eigen krachten in staat is het bestuur van de congregatie te dragen en de continuïteit van het bestuur van de congregatie niet in het gedrang komt
 - Bij verkiezingen kijkt men altijd na wat de Constituties en de Statuten van de eigen congregatie bepalen en vraagt men, bij afwijking ervan, bij de bisschop dispensatie van de samenstelling van de raad of van het kiesreglement.
 - De bisschop wenst geen situaties waarbij een zuster zagezegd een ambt vervult, maar dit ambt *de facto* door iemand anders wordt opgenomen. Wie een ambt opneemt in een religieus instituut moet dit ook op een verantwoorde wijze kunnen vervullen en in normale omstandigheden dit ook gedurende de volle ambtsperiode kunnen uitoefenen.
 - Adviseurs (derden) kunnen helpen om de (juridische, administratieve en economische) verantwoordelijkheid te dragen waardoor een algemeen overste ontlast wordt, maar alle (juridische) eindverantwoordelijkheid blijft in deze situatie wel bij de algemeen overste en haar raad te liggen
 - Inkanteling in “Camino Brugge VZW” kan de algemeen overste de nodige ademruimte geven om zich ten volle ten dienste te stellen van haar religieus instituut en de medezusters.
- Dit document wil richtlijnen geven over het algemeen bestuur van het religieus instituut in een fase van voltooiing/afronding. Betreffende de VZW van het religieus instituut gaat men in overleg met de bisschoppelijk visitator/bisschoppelijke gedelegeerde vooraleer men niet-leden opneemt in de VZW.

2. Fase van voltooiing/afronding

- Wanneer de stabiliteit en continuïteit van het religieus instituut in gevaar komt, spreken we over een religieus instituut dat zich in een fase van voltooiing/afronding bevindt. Deze fase van voltooiing/afronding breekt aan:
 - Bij contemplatieve kloosters: als het aantal leden te klein is geworden zodat een voortzetting van het kloosterleven onmogelijk wordt (*Cor Orans*, n. 70 en *Vultum Dei quaerere*, art. 8). Een autonoom klooster verliest het recht om een eigen overste te kiezen als er maar 5 monialen met geloften voor het leven meer zijn (*Cor Orans*, n. 45).

- Als de leden niet meer in staat zijn of te klein in aantal zijn geworden om nog een algemeen kieskapittel (verkiezing) te houden waarbij een algemeen overste of raadsleden gekozen kunnen worden
- Als de financiële en administratieve opvolging moeilijk wordt
- Als de taken van algemeen econome, raadszuster of algemeen overste niet meer kunnen worden opgenomen door eigen zusters of eigen zusters deze taken niet meer wensen op te nemen wegens beperktere draagkracht
- In alle stappen die gezet worden in de fase van voltooiing/afronding, worden alle leden van het religieus instituut zoveel als mogelijk geïnformeerd
- In een fase van voltooiing/afronding kan een religieus instituut reeds beroep doen op ondersteuning vanwege Camino Brugge VZW zonder dat daarbij reeds ingekanteld wordt in Camino Brugge VZW.
- In een fase van voltooiing/afronding (dus ook bij of na inkanteling in “Camino Brugge VZW”) blijft het eigen religieus instituut verder bestaan met haar eigen charisma en bestuur. Een religieus instituut in een fase van voltooiing/afronding is dus geen opheffing van het religieus instituut (can. 584). De opheffing van het religieus instituut gebeurt pas na het overlijden van de laatste religieuze, waarbij de Apostolische Stoel het instituut per decreet opheft en ook (mee) beslist over de resterende goederen van het religieus instituut (cann. 584, 616 §§2 en 4).

3. Wie neemt initiatief bij bestuurlijk ingrijpen?

- Mogelijkheid 1: op initiatief van ofwel het algemeen kapittel ofwel de algemeen overste met haar raad
 - Het algemeen kapittel of de algemeen overste met haar raad stelt vast dat het onmogelijk wordt om eigen zusters aan te duiden als algemeen econome, algemeen raadslid of algemeen overste die de volle verantwoordelijkheid kunnen dragen over de volledige periode van een nieuw bestuursmandaat
 - In samenspraak met de bisschoppelijk visitorator wordt contact opgenomen met de bisschoppelijk gedelegeerde
 - Samen met de bisschoppelijk gedelegeerde, de bisschoppelijk visitorator, de algemeen overste en haar raad wordt gekeken welke pistes er mogelijk zijn. Men neemt een passende beslissing (*infra* titels 4 en 5) die bekrachtigd wordt door de bisschop
- Mogelijkheid 2: op initiatief van de bisschoppelijk visitorator
 - De bisschoppelijk visitorator stelt vast dat verantwoordelijkheden in het religieus instituut niet meer verantwoord vervuld kunnen worden door eigen zusters van het instituut
 - Samen met de bisschoppelijk gedelegeerde, de bisschoppelijk visitorator, de algemeen overste en haar raad wordt gekeken welke pistes er mogelijk zijn. Men neemt een passende beslissing (*infra* titels 4 en 5) die bekrachtigd wordt door de bisschop

4. Financieel en administratief bestuur

- Als de financiële en administratieve verantwoordelijkheid van het religieus instituut niet meer op een verantwoorde wijze gedragen kan worden door de algemeen overste en haar raadsleden, dan is een inkanteling in “Camino Brugge VZW” een aangewezen weg. In uitzonderlijke omstandigheden kan de bisschop, in overleg met de bisschoppelijk gedelegeerde voor het Godgewijd leven, erop aandringen dat het religieus instituut inkantelt in “Camino Brugge VZW” en dit vanuit zijn bijzondere zorg voor het religieus instituut (can. 594).
- Indien uit de eigen zusters geen algemeen econome meer aangesteld kan worden, kunnen de taken van de algemeen econoom worden toevertrouwd aan iemand die geen lid is van het religieus instituut en wordt als volgt te werk gegaan:
 - De situatie wordt vooraf door de algemeen overste besproken met de bisschoppelijk visitator
 - De bisschoppelijk visitator, de algemeen overste en haar raad gaan met elkaar in gesprek. Men kan een voorstel doen van een persoon die de taak van algemeen econoom op zich kan nemen
 - Na toestemming van haar raad neemt de algemeen overste contact op met de bisschoppelijk gedelegeerde en vraagt een bekrachtiging door de bisschop van het besluit en de benoeming van de persoon tot **congregationeel econoom** (*de facto* een dispensatie van constituties en statuten)
 - Deze persoon vervult de taak van algemeen econoom onder leiding en verantwoordelijkheid van de algemeen overste en haar raad
 - Het 4-ogenprincipe is belangrijk. Nazicht van de jaarrekeningen gebeurt door het economaat van het bisdom Brugge

5. Algemeen overste en haar raadszusters

- Indien er geen algemene raad meer kan worden samengesteld in overeenstemming met de constituties en statuten van het religieus instituut, geldt volgende werkwijze:
 - Vooreerst het aantal leden in de algemene raad verminderen (constituties en statuten aanpassen of dispensatie vragen): 2 raadszusters hebben is voldoende
 - Indien geen 2 eigen raadszusters meer kunnen worden benoemd, dan benoemt de bisschop een of meerdere **congregationele assistenten** die geen leden zijn van het religieus instituut en fungeren als algemene raad om de algemeen overste bij te staan
 - De bisschoppelijk visitator kan hierbij de aangewezen persoon zijn om op te treden als congregationeel assistent
 - De benoeming is voor een bepaalde periode (vb. zelfde periode als een raadslid) en deze persoon is herbenoembaar
- Indien er geen algemeen overste meer benoemd kan worden in het religieus instituut, geldt volgende werkwijze:
 - De bisschop benoemt een **congregationeel verantwoordelijke**
 - De congregationeel verantwoordelijke bestuurt het religieus instituut zoals een algemeen overste en dit in samenspraak met de raadszusters/congregationeel assistenten
 - De benoeming is voor een bepaalde periode (vb. zelfde periode als een algemeen overste) en deze persoon is herbenoembaar

Deze richtlijnen werden door de bisschop van Brugge, Mgr. Lode Aerts, *ad experimentum* voor 2 jaar goedgekeurd op 3 juni 2024.